Στέγη ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Με γνώση και με τρόπο :
ζητήματα ποιητικής και πρόσληψης του *Ερωτόκριτου*

Σητεία
18 - 20 Ιουλίου 2025

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Πολύκεντρο Δήμου Σητείας

ΣΤΕΓΗ
ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΣ
ΚΟΡΝΑΡΟΣ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Με γνώση και με τρόπο :
ζητήματα ποιητικής και πρόσληψης του *Ερωτόκριτου*

Σητεία
18 - 20 Ιουλίου 2025

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Η εκτύπωση του Προγράμματος
σε επιμέλεια Στέφανου Κακλαμάνη
είναι ευγενική ΧΟΡΗΓΙΑ
του τυπογραφείου «Στοιχειάγρα» αφοί Παπαδάκη

Η εικόνα στο κέντρο της αφίσας είναι σχέδιο του Νίκου Κούνδουρου (1960) από το εξώφυλλο του δίσκου βινυλίου: Νίκος Μαμαγκάκης, *Ερωτόκριτος του Βιτζέντζου Κορνάρου - Μπαλάντα για τρεις φωνές και πέντε όργανα*. Λύρα 3501 STEREO.

Εικαστική σύνθεση αφίσας Αλίκη Γαλανάκη.

Στέγη ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Με γνώση και με τρόπο :
ζητήματα ποιητικής και πρόσληψης του *Ερωτόκριτου*

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αλίκη Γαλανάκη Γιώργος Γαλανάκης
Στέφανος Κακλαμάνης

Γραμματεία
Αφροδίτη Καλεράντε
Δώρα Ευχετζή Ελευθερία Παναγιωτάκη Τζίνα Στεπανιάν
Αργύρης Σφενδουράκης Αγγέλα Χρηστάκη

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ Στέγης
Αντώνης Ανηψητάκης Αλίκη Γαλανάκη Γιώργος Γαλανάκης
Μαρία Γιαννακάκη Κατερίνα Γουλιέλμου Νάσος Ζαγκότης
Μαριάννα Κατηφόρη

Εκδηλώσεις - δράσεις

Παρασκευή 18 ΙΟΥΛΙΟΥ 2025

17:30-21:00 ΣΥΝΕΔΡΙΟ: 1η Συνεδρία
Θεατρικό ιντερμέδιο: Δέσποινα Δρετάκη & Στέλιος Χρυσαφίδης
Μουσικό ιντερμέδιο: Γιάγκος Χαιρέτης
22:00 δείπνο μετά μουσικής στη Σητεία

Σάββατο 19 ΙΟΥΛΙΟΥ 2025

10:00-14:00 ΣΥΝΕΔΡΙΟ: 2η και 3η Συνεδρία
17:00-19:00 ΣΥΝΕΔΡΙΟ: 4η Συνεδρία

19:30 Έκθεση ζωγραφικής του Γιώργου Κόρδη «Τσ' αγάπης το καμίνι». Ξεναγούν ο ζωγράφος και η Ειρήνη Φαραντούρη

21:00 Φρούριο Καζάρμα. Συναυλία με Έλληνες και Τούρκους μουσικούς

Κυριακή 20 ΙΟΥΛΙΟΥ 2025

10:00-14:00 ΣΥΝΕΔΡΙΟ: 5η και 6η Συνεδρία
17:00-19:00 ΣΥΝΕΔΡΙΟ: 7η Συνεδρία

20:30 Πολύκεντρο Δήμου Σητείας. Μιχάλης Βιρβιδάκης, Στούντιο Υποκριτικής του Θεάτρου Κυδωνία: Σκηνές, μονόλογοι και ποιήματα από το Κρητικό αναγεννησιακό θέατρο και τη λογοτεχνία εκείνης της εποχής.

❦

- Οι εργασίες του Συνεδρίου γίνονται στο Πολύκεντρο Δήμου Σητείας.
- Στο φουαγιέ του Πολύκεντρου εκτίθενται σελίδες από το εικονογραφημένο χειρόγραφο του *Ερωτόκριτου* «δια χειρός Μιχαήλ ιερέως Πατεράκη του Φουρνιώτη».

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Παρασκευή 18 ΙΟΥΛΙΟΥ 2025

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Συντονίζει ο Νάσος Ζαγκότης

17:30 Καλωσόρισμα: Γιώργος Γαλανάκης
Χαιρετισμοί

18:00 Θεατρικό ιντερμέδιο: Δέσποινα Δρετάκη & Στέλιος Χρυσαφίδης

1η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Συντονίζει ο Αντώνης Ανηψητάκης

1. 18:15 Στέφανος Κακλαμάνης, Η ποίηση και οι επικριτές του *Ερωτόκριτου*
   18:50 Μουσικό ιντερμέδιο: Γιάγκος Χαιρέτης
   19:05 Διάλειμμα

2. 19:30 David Holton, Οι επαναλαμβανόμενες φράσεις στον *Ερωτόκριτο*
3. 20:00 Δημήτρης Δασκαλόπουλος, Ο *Ερωτόκριτος* του Κωστή Παλαμά
   20:30 Συζήτηση

22:00 δείπνο μετά μουσικής στη Σητεία.

Σάββατο 19 ΙΟΥΛΙΟΥ 2025

2η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Συντονίζει ο David Holton

4. 10:00 Αναστασία Μαρκομιχελάκη, Το «πολύπτωτον» στον *Ερωτόκριτο*: όταν η επανάληψη λέξεων γίνεται υφολογικό προτέρημα
5. 10:20 Μαίρη Μούζουρου, Ποιητικά αυτοσχόλια στον *Ερωτόκριτο*: σπουδή στην ποιητική τέχνη του Κορνάρου
6. 10:40 Κώστας Γιαβής, Επαναστάτης ή Φρόνιμος; Η πολιτική σημειολογία του Ρώκριτου
7. 11:00 Βασιλική Κοντογιάννη, Από τη Vienne στην Αρετούσα
   11:20 Συζήτηση
   11:50 Διάλειμμα

3η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Συντονίζει ο Ulrich Moennig

8. 12:20 Χάρης Μεσσής, Το εξωοικογενειακό σύμπαν στον *Ερωτόκριτο*: η περίπτωση των φιλικών σχέσεων
9. 12:40 Έρρικα Ανδρουλάκη, *Ερωτόκριτος* & *Gli Eroici Furori*: παράλληλες όψεις της φιλίας και του έρωτα
10. 13:00 Γιώργος Καλλίνης, Η τέχνη της αρχοντιάς. Περιγραφή και υποκειμενικότητα στην γκιόστρα του *Ερωτόκριτου*
11. 13:20 Μαρία Χριστιάνα Πάσσου, Σάρκα και πνεύμα στον *Ερωτόκριτο* και στα ιταλικά του πρότυπα
12. 13:40 Ειρήνη Παπαδάκη, Σπουδές στη φύση του Έρωτα: από τον Casoni στον Κορνάρο

14:00 Συζήτηση

4η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Συντονίζει ο Ευριπίδης Γαραντούδης

13. 17:00 Μαρίνα Ροδοσθένους-Μπαλάφα, Η συνομιλία του Τρωίλου με τον Κορνάρο: Ενισχύοντας τη μελέτη των ερωτοκρίτειων διακειμένων
14. 17:20 Dan Octavian Cepraga, Le traduzioni romene dell'*Erotocrito* e il loro ruolo nella formazione della lingua letteraria romena moderna [= Οι ρουμανικές μεταφράσεις του *Ερωτόκριτου* και ο ρόλος τους στη διαμόρφωση της σύγχρονης ρουμανικής λογοτεχνικής γλώσσας]
15. 17:40 Γιάννης Ξούριας, Ο *Νέος Ερωτόκριτος* του Διονύσιου Φωτεινού: Η μέθοδος και οι συνέπειες ενός μετασχηματισμού
16. 18:00 Ναταλία Δεληγιαννάκη, Ο *Νέος Ερωτόκριτος* του Διονυσίου Φωτεινού και η πορεία του
17. 18:20 Μιλτιάδης Παπαδάκης, Ο *Ερωτόκριτος* και η πρόσληψή του μέσα από το λαϊκό δίστιχο

18:40 Συζήτηση

19:30 Έκθεση ζωγραφικής του Γιώργου Κόρδη «Τσ' αγάπης το καμίνι». Ξεναγούν ο ζωγράφος και η Ειρήνη Φαραντούρη

21:00 Φρούριο Καζάρμα. Συναυλία με Έλληνες και Τούρκους μουσικούς.

❦

Κυριακή 20 ΙΟΥΛΙΟΥ 2025

5η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Συντονίζει η Βασιλική Κοντογιάννη

18. 10:00 Francesco Scalora, Η πρόσληψη του *Ερωτόκριτου* στην Ιταλία τον 19ο αιώνα
19. 10:20 Ειρήνη Φουκαράκη, Η αλληλογραφία Στέφανου Ξανθουδίδη και Κωνσταντίνου Θεοτόκη για τον *Ερωτόκριτο*
20. 10:40 Μαρία Βλασσοπούλου, *Ερωτόκριτος* και μικροϊστορία στα ράφια της Βιβλιοθήκης της Βουλής
21. 11:00 Αλέξανδρος Κατσιγιάννης, Δυνάμεις του Φωτός vs δυνάμεις του Σκότους: το μυθιστόρημα *The Path of the Great* (1945), μια ξεχασμένη διασκευή του *Ερωτόκριτου*

11:20 Συζήτηση

11:50 Διάλειμμα

6η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Συντονίζει η Πολίνα Ταμπακάκη

22. 12:20 Ευριπίδης Γαραντούδης, Από τον δεκαπεντασύλλαβο του *Ερωτόκριτου* στον δεκαπεντασύλλαβο του *Μήτηρ Θεού* του Άγγελου Σικελιανού
23. 12:40 Ειρήνη Φαραντούρη, Ο εικαστικός διάλογος του Γιώργου Κόρδη με τον *Ερωτόκριτο* του Βιτσέντζου Κορνάρου
24. 13:00 Νάσος Ζαγκότης, Η εξέλιξη της σκηνογραφίας στη σκηνική απόδοση του *Ερωτόκριτου* και η δυναμική σχέση της με την κειμενική ανάγνωση και το ιστορικό πλαίσιο της εποχής
25. 13:20 Φιόνα Αντωνελάκη, Ο *Ερωτόκριτος* ως ραδιοφωνικό δράμα
26. 13:40 Αντώνης Ανηψητάκης, Βιτσέντζος Κορνάρος - Μίκης Θεοδωράκης

14:00 Συζήτηση

7η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Συντονίζει ο Νάσος Ζαγκότης

27. 17:00 Άννα Μαρία Γιαννακοδήμου & Δημήτρης Πρόκος, Το τραγούδισμα του *Ερωτόκριτου* στον 20ό αιώνα: Συγκριτική εξέταση ηχογραφήσεων από τη συλλογή Νοτόπουλου
28. 17:30 Πολίνα Ταμπακάκη & Πάνος Βλαγκόπουλος, Η μουσική πρόσληψη του *Ερωτόκριτου* στον 20ό και 21ο αιώνα

29. 18:00 Δημήτρης Μαραμής, Ο δικός μου *Ερωτόκριτος* (Η αρχιτεκτονική της μουσικής και του λιμπρέτου του σύγχρονου μιούζικαλ *Ερωτόκριτος*)
18:30 Συζήτηση

ΚΑΤΑΛΗΚΤΗΡΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

19:00 Συμπεράσματα - ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ - ΛΗΞΗ του ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

20:30 Πολύκεντρο Δήμου Σητείας. Μιχάλης Βιρβιδάκης, Στούντιο Υποκριτικής του Θεάτρου Κυδωνία: Σκηνές, μονόλογοι και ποιήματα από το Κρητικό αναγεννησιακό θέατρο και τη λογοτεχνία εκείνης της εποχής.

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

ΕΡΡΙΚΑ ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗ – Υποψήφια Διδάκτωρ Τμήματος Νεοελληνικής Φιλολογίας, ΕΚΠΑ [e-mail: errika.androul@gmail.com]

Τίτλος: *Ερωτόκριτος* & *Gli Eroici Furori*: παράλληλες όψεις της φιλίας και του έρωτα

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι η διερεύνηση της ποιητικής διαχείρισης του ζητήματος της φιλίας (amicizia), του έρωτα (amore) και της φιλιάς τσ' ἐρωτιάς (amorosa amicizia/amore amicabile) στον *Ερωτόκριτο* του Βιτσέντζου Κορνάρου και στις *Ηρωικές Μανίες* (*Gli Eroici Furori*) του Giordano Bruno. Το έργο του Bruno είναι ένα ιδιαίτερο ειδολογικά κείμενο που δημοσιεύτηκε το 1585 και στο οποίο ο ποιητής με τον μοναδικό λυρισμό των σονέτων του εικονοποιεί τον έρωτα στην ύψιστη ιδανική του μορφή (πλατωνικός έρωτας). Το έργο του είναι αφιερωμένο στο ηρωικό εγχείρημα της ανάβασης της ψυχής, έμπλεης από ένα θεϊκό είδος Έρωτα, μέσα από τις ουράνιες σφαίρες ώς το ύψιστο ιδανικό, το Ένα και την ένωση μαζί του. Ο Bruno, μια εκκεντρική και αμφιλεγόμενη μορφή του ύστερου 16ου αιώνα, εκφράζει το βαθύτερο πνεύμα του καιρού του. Όπως έχει επισημανθεί, οι *Ηρωικές Μανίες* αποτελούν ένα σπουδαίο κειμενικό δείκτη σύγκλισης των παράλληλων ρευμάτων της εποχής του (νεοπλατωνισμός, νεοαριστοτελισμός, ερμητισμός κ.ά.) με σκοπό να παραγάγει την πιο γλαφυρή εικόνα του κόσμου αλλά και της θέσης του αναγεννησιακού ανθρώπου μέσα σε αυτόν. Κοντά στην ποιητική σύλληψη του ρόλου του έρωτα στο έργο αυτό του Bruno βρίσκεται και ο *Ερωτόκριτος*. Εδώ οι ήρωες διαπνέονται εξίσου από ένα μοναδικό και σπάνιο έρωτα, μια «αμάλαγη και μπιστική φιλιά» που οδηγεί τις ψυχές τους στη γνώση της αληθινής ουσίας των φύσης των πραγμάτων. Σε αυτό μπορούμε να διακρίνουμε εξίσου την ανάβαση της ψυχής των ηρώων από τη γνώση και κατανόηση των αισθητών πραγμάτων σ' εκείνη των υπεραισθητών που τους οδηγεί τελικά στην απόλαυση μιας παραδείσιας ψυχικής κατάστασης χάρη στον ζωοδότη και αναγεννητή των πραγμάτων Έρωτα. Παρουσιάζει, επομένως, ιδιαίτερο ενδιαφέρον η εξέταση του πως τα δυο αυτά της ίδιας εποχής έργα, διαποτισμένα από τις κοινές φιλοσοφικές αρχές του νεοπλατωνισμού και του νεοαριστοτελισμού, πραγματεύονται τα θέματα που αφορούν τον έρωτα και τη φιλία. Απώτερος στόχος μας είναι να αναδειχθεί το πως ο Βιτσέντζος Κορνάρος με τον *Ερωτόκριτο* συνδιαλέγεται με έναν από τους κορυφαίους εκφραστές της ομόθεμης ιταλικής γραμματείας της εποχής του, τον Bruno, λαμβάνοντας έτσι μέρος στην πιο καίρια φιλοσοφική συζήτηση των καιρών του για την ανθρώπινη ψυχή και τα πάθη της.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΑΝΗΨΗΤΑΚΗΣ – Πολιτικός Μηχανικός
[e-mail: anipsitakis55@gmail.com]
Τίτλος: Βιτσέντζος Κορνάρος - Μίκης Θεοδωράκης

Ο Μίκης Θεοδωράκης στα αυτοβιογραφικά του κείμενα ελάχιστα αναφέρεται στον Βιτσέντζο Κορνάρο. Εν τούτοις εμείς θα επιχειρήσουμε να τους συσχετίσουμε.

Το δοκίμιο, αναζητά το όλον, τη συσχέτιση διαφορετικών γνωστικών πεδίων. Ως είδος το καθιέρωσε ο Μονταίνιος, σύγχρονος του Κορνάρου, το υπηρέτησε και ο Σεφέρης, σύγχρονος του Μίκη, ο οποίος στην ομώνυμη δοκιμή του μας επανασύστησε τον *Ερωτόκριτο* το 1946. Κοινό χαρακτηριστικό τους είναι ότι αφιερώθηκαν στην ανύψωση του λαϊκού πολιτισμού, εμπνεόμενοι από αυτόν, γινόμενοι έτσι χωρίς διδακτισμό δάσκαλοι γενεών. Με τη χυμώδη τέχνη τους λειτούργησαν ως πολιτικοί ευαγγελιστές υψηλών οικουμενικών αξιών. Δεν στόχευαν στην ατομική αλλά στην κοινωνική διάκριση, επενδύοντας στη συνοχή και στην πρόοδο της κοινωνίας. Αναζήτησαν συνεκτικούς κύκλους είτε ως συμπεριληπτικά γυρίσματα ζωής είτε ως κύκλους τραγουδιών σφραγίζοντας διακριτά τις εποχές τους, την κρητική Αναγέννηση και τη μεταπολεμική ελληνική μουσική επανάσταση. Αναγνώρισαν της αξία του λαϊκού πολιτισμού, ως ορυκτού, ζάπλουτου σε μεταλλεύματα, όπως η δημώδης γλώσσα, οι μελωδικοί ρυθμοί, τα δημοτικά τραγούδια, με το ανεκτίμητο φυσικό, κοινωνικό και αισθητικό φορτίο που συσσώρευσαν στους αιώνες. Πέτυχαν το λόγιο έργο τους να το δεξιωθεί ο λαός ως δικό του τραγούδι. Ο καθένας με τον τρόπο του καθάρισε το ορυκτό αναδεικνύοντας τη λάμψη του μεταλλεύματος. Στη μανιέρα της οικουμενικής και ουμανιστικής δημιουργίας τους συνέβαλαν οι εποχές τους, όπου οι κυριαρχούντες άνεμοι σάρωναν το παλιό. Η πορεία τους ξεχωριστή, αλλά όχι μοναχική· μνημονεύουμε ενδεικτικά τον Δομίνικο Θεοτοκόπουλο (El Greco) και τον Μάνο Χατζιδάκι. Και βέβαια, η κοινή κρητική καταγωγή τους. Η Κρήτη ως ήπειρος «τσέπης» αποζητά για κάθε ξεχωριστό τόπο της μια λέξη, μια νότα, ένα δεκαπεντασύλλαβο, ένα συρτάκι. Έσχατη συσχέτιση, η προσωπική-βιωματική και με πολιτικές απολήξεις.

ΦΙΟΝΑ ΑΝΤΩΝΕΛΑΚΗ – Διδάσκουσα Νεοελληνικής Φιλολογίας, ΕΚΠΑ
[e-mail: fiona.antonelaki@gmail.com].
Τίτλος: Ο Ερωτόκριτος ως ραδιοφωνικό δράμα

Η ανακοίνωση εξετάζει την πρόσληψη του *Ερωτόκριτου* ως ακροάματος μέσα από τις μεταδόσεις του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας (ΕΙΡ). Δίνεται έμφαση στις ραδιοφωνικές προσαρμογές του *Ερωτόκριτου* από τον Θεόδωρο Ν. Συναδινό το 1949 και το 1954. Το δακτυλόγραφο κείμενο της εκπομπής του 1954, που σώζεται στο Αρχείο Θεατρικών Εκπομπών της ΕΡΤ, μελετάται συγκριτικά με τη γνωστή θεατρική διασκευή του έργου από τον ίδιο συγγραφέα (1929). Ακόμα, η προβολή του *Ερωτόκριτου* από το μικρόφωνο του ΕΙΡ εξετάζεται σε συνάρτηση με την παράλληλη

μετάδοση έργων της Κρητικής Λογοτεχνίας στο πλαίσιο της ραδιοφωνικής «πολιτιστικής επανάστασης» της δεκαετίας του ’50.

ΜΑΡΙΑ ΒΛΑΣΣΟΠΟΥΛΟΥ – Προϊσταμένη Μπενακείου Βιβλιοθήκης & Συλλογών Πολιτικών Προσωπικοτήτων – Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, Παν/μιο Αιγαίου
[e-mail: m.vlassopoulou@parliament.gr]

Τιτλος: *Ερωτόκριτος* και μικροϊστορία στα ράφια της Βιβλιοθήκης της Βουλής

Τι κοινό μπορεί να έχουν ένα βιβλίο με αφιέρωση από το μικρασιατικό μέτωπο, σελίδες τετραδίου του Χριστόφορου Φιλητά, ένα φιλοτεχνημένο από τον Φώτη Κόντογλου εξώφυλλο και μια επιστολή του τυπογράφου Στυλιανού Αλεξίου στον δημοτικιστή Ψυχάρη; Η παρούσα ανακοίνωση επιδιώκει να παρουσιάσει αυτά και μερικά άλλα τεκμήρια γύρω από τον *Ερωτόκριτο* που, αν και διένυσαν διαφορετικές διαδρομές στον χώρο και τον χρόνο, βρέθηκαν να ξαποσταίνουν μαζί στα ράφια της Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων. Διερευνώντας τις ιστορίες των τεκμηρίων αυτών, όπως εγκλωβίστηκαν όχι μόνο στο περιεχόμενο αλλά και στην υλικότητά τους, αναζητούνται αποτυπώματα της πρόσληψης του έργου του Κορνάρου και της αναγνωστικής του εμβέλειας ανά τους αιώνες. Με επίκεντρο, λοιπόν, τον *Ερωτόκριτο*, συζητείται ο πάντοτε καίριος ρόλος που οι Βιβλιοθήκες, ως συγκροτημένοι φορείς, καλούνται να παίξουν στη συγκέντρωση, διαφύλαξη και ανάδειξη της εθνικής και της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΓΑΡΑΝΤΟΥΔΗΣ – Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας, ΕΚΠΑ
[e-mail: egaran@phil.uoa.gr]

Τιτλος: Από τον δεκαπεντασύλλαβο του *Ερωτόκριτου* στον δεκαπεντασύλλαβο του *Μήτηρ Θεού* του Άγγελου Σικελιανού.

Στόχος της ανακοίνωσης αυτής είναι η συνθετική επισκόπηση της εξέλιξης του δεκαπεντασύλλαβου στίχου, ως στιχουργικού εργαλείου αισθητικής πραγμάτωσης, με αφετηριακό σημείο της τον *Ερωτόκριτο* και καταληκτικό σημείο της το *Μήτηρ Θεού* του Άγγελου Σικελιανού. Με την αναφορά σε ενδιάμεσους σταθμούς της εν λόγω εξέλιξης, ορισμένα μείζονα δεκαπεντασυλλαβικά ποιήματα, όπως του Διον. Σολωμού, του Γερ. Μαρκορά, του Αριστ. Βαλαωρίτη και του Κ. Παλαμά, πρόκειται να εξεταστούν τόσο οι άμεσες όσο και οι διαμεσολαβημένες από την παράδοση του στίχου οφειλές του Σικελιανού στον κορναρικό δεκαπεντασύλλαβο.

ΚΩΣΤΑΣ ΓΙΑΒΗΣ – Επίκουρος καθηγητής Συγκριτικής Φιλολογίας, ΑΠΘ
[e-mail: kostas@yiavis.com]

Τιτλος: Επαναστάτης ή Φρόνιμος; Η πολιτική σημειολογία του Ρώκριτου

Ο *Ερωτόκριτος* έχει καθολική αναγνώριση, και δικαίως. Η ανάπτυξη των χαρακτήρων, η εξέλιξη της πλοκής, η ποιότητα και η ενέργεια της γλώσσας του είναι μόνο μερικά από τα πεδία στα οποία ο Κορνάρος εξέλιξε το είδος της ελληνικής μυθιστορίας. Η πλοκή, που επικεντρώνεται στον έρωτα δύο νέων από διαφορετικά κοινωνικά ύψη και λαμβάνει χώρα σε μία βασιλική αυλή περιγράφοντας κονταρομαχίες, πολέμους, βασιλόπουλα, πατρικές-βασιλικές εντολές και μαγικά φίλτρα, συμπλέκει βασικά θέματα και μοτίβα του ευρωπαϊκού μεσαιωνικού (και οψιμότερου) μυθιστορήματος με την ελληνική λογοτεχνική γλώσσα. Ο δέκατος έβδομος και δέκατος όγδοος αιώνας, όταν ο *Ερωτόκριτος* γράφτηκε και τυπώθηκε, ήταν εποχές που η ευρωπαϊκή μυθιστορία είχε ήδη συμπληρώσει μια παράδοση που μετρούσε πάνω από μισή χιλιετία. Οι αναγνώστες την είχαν γνωρίσει ως έπος, τόσο στην απολύτως αριστοκρατική μορφή της (με τον Chrétien de Troyes) όσο και σε απειράριθμες λαϊκότερες, δημώδεις εκδοχές της. Οι αναγνώστες του *Ερωτοκρίτου* είναι βέβαιο ότι είχαν εκτεθεί σε αυλικές, ιπποτικές, ερωτικές, ηρωικές μυθιστορίες του Μεσαίωνα (και εξής), και ότι ήταν εξοικειωμένοι με τα θέματα, τα ενδιαφέροντα και τις ειδολογικές και ιδεολογικές προϋποθέσεις του είδους.

Η ανακοίνωση αυτή στρέφεται στη σύγκριση του έργου του Κορνάρου με τον ορίζοντα προσδοκιών του αναγνώστη της μεσαιωνικής ευρωπαϊκής μυθιστορίας του καιρού του. Ειδικότερα θα μας απασχολήσει το ερώτημα της σχέσης του επώνυμου ήρωα με την πολιτική εξουσία. Στα μάτια των συγχρόνων του αναγνωστών και αναγνωστριών, των ανθρώπων που κατά τεκμήριο είχαν διαβάσει πολλές ηρωικές μυθιστορίες, φαινόταν ο Ρώκριτος ως ριψοκίνδυνος πολιτικός τολμητίας ή, μήπως, ως ευάγωγος και ευπειθής στον εξουσιαστικό λόγο του Βασιλιά;

ΑΝΝΑ ΜΑΡΙΑ ΓΙΑΝΝΑΚΟΔΗΜΟΥ – Μ.Δ.Ε. στην Ιστορία-Φιλολογία της Μουσικής, CSU Sacramento, ΗΠΑ [e-mail: anna_yanna2002@yahoo.com] &

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΡΟΚΟΣ –Υποψήφιος Διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας, ΕΚΠΑ [e-mail: di.prokos@gmail.com]

Τίτλος: Το τραγούδισμα του *Ερωτόκριτου* στον 20ό αιώνα: Συγκριτική εξέταση ηχογραφήσεων από τη συλλογή Νοτόπουλου

Οι ηχογραφήσεις δημοτικών τραγουδιών του James A. Notopoulos αποτελούν πολύτιμο εργαλείο στα χέρια της έρευνας, καθώς αποτυπώνουν με σχετική πληρότητα μια «γενική εικόνα» της ελληνόφωνης προφορικής ποιητικής παράδοσης στα μέσα του 20ού αιώνα, όταν η παράδοση αυτή βρισκόταν ακόμη στην ακμή της. Ωστόσο, ο θησαυρός αυτός δεν έχει μέχρι σήμερα προσελκύσει ενδιαφέρον αντάξιο του υλικού που περιλαμβάνει. Σκοπός της ανακοίνωσης αυτής είναι να αναδειχθεί η σημασία και η ερευνητική χρησιμότητα της συλλογής μέσα από την εξέταση των σωζόμενων σε αυτήν εκτελέσεων αποσπασμάτων του *Ερωτόκριτου*. Πιο συγκεκριμένα, προτείνεται μια καθαρά διεπιστημονική, διακαλλιτεχνική προσέγγιση του

λόγου και της μουσικής, μέσω της οποίας θα εξαχθούν συμπεράσματα φιλολογικού και (εθνο)μουσικολογικού ενδιαφέροντος.

Οι ηχογραφήσεις του Νοτόπουλου, σε αντίθεση με άλλες προγενέστερες, σύγχρονες και μεταγενέστερες αυτών, έγιναν στο πεδίο. Ο Νοτόπουλος πέρασε τον Μάιο του 1953 στην Κρήτη, όπου ηχογράφησε δείγματα από όλα σχεδόν τα είδη της κρητικής μουσικής και της προφορικής ποίησης του τόπου. Ένα τραγούδισμα του *Ερωτόκριτου* ηχογραφήθηκε στη Χώρα Σφακίων με τον Δημήτρη Σκορδίλη (t. 1-2 II, 07:53-10:37)· η εκτέλεση αυτή έχει απασχολήσει τη Lucy Duran, πριν από μερικές δεκαετίες, και τον Richard Martin, πιο πρόσφατα, χωρίς να έχει, φυσικά, εξαντληθεί. Ωστόσο, υπάρχουν στη συλλογή Νοτόπουλου ακόμη τρεις, τουλάχιστον, εκτελέσεις της μελωδίας του *Ερωτόκριτου*, οι οποίες μένουν, εξαιτίας της απουσίας των στίχων, στο περιθώριο. Όπως θα υποστηρίξουμε στην ανακοίνωσή μας, οι οργανικές εκτελέσεις προσκομίζουν κι εκείνες σημαντικά και ανεπεξέργαστα στοιχεία για την κατανόηση της διαχρονικής και πολύπτυχης παρουσίας του έργου του Κορνάρου εντός του κρητικού πολιτισμικού παραδείγματος. Μεταξύ άλλων, θα μας απασχολήσουν ζητήματα προφορικότητας και εγγραμματοσύνης, τα οποία θα μελετηθούν στη βάση των μεθοδολογικών αρχών του Γρηγόρη Σηφάκη.

Επιπλέον, ορισμένες προγενέστερες και μεταγενέστερες ηχογραφήσεις/ καταγραφές, που εντοπίζονται στη βιβλιογραφία, σε συλλογές αρχειακού υλικού και σε ζωντανές ή/και εμπορικές ηχογραφήσεις, θα μελετηθούν παράλληλα, στο πλαίσιο της συγκριτικής ανάλυσης, με στόχο τον εντοπισμό κοινών στοιχείων και αποκλίσεων/παραλλαγών ως προς τη μελωδία, τη ρυθμική αγωγή, τα ποικίλματα, την ερμηνευτική τεχνική και, εν γένει, τις συνθήκες της επιτέλεσης. Η συγκριτική εξέταση των παραδειγμάτων αναμένεται να αναδείξει τη διαλεκτική σχέση μεταξύ λόγου και μουσικής στην περίπτωση του τραγουδίσματος του *Ερωτόκριτου*, ενώ θα συμβάλει στη σκιαγράφηση μιας εναργούς εικόνας των καταγραφών του Νοτόπουλου. Τα «περιφερειακά» στοιχεία (ιστορικά κ.ά.) των επιλεγμένων δειγμάτων αποτελούν επίσης αντικείμενο έρευνας για την πληρέστερη ένταξη των ηχογραφήσεων στο πολιτισμικό τους πλαίσιο.

Σύμφωνα με την ώς τώρα διερεύνηση του σχετικού καταλόγου, περιλαμβάνονται στη συλλογή ερμηνείες του *Ερωτόκριτου* από τις περιοχές Σφακίων, Κυδωνίας και Ηρακλείου (φωνητικές –με ή χωρίς συνοδεία– και οργανικές). Στο πλαίσιο της έρευνας εντάσσεται η καταγραφή των μη καταγεγραμμένων δειγμάτων σε ευρωπαϊκή σημειογραφία. Στοιχεία σχετικά με τη διαδικασία εγγραφής και την επιτέλεση (χρηστικότητα, ειδολογικά χαρακτηριστικά, ερμηνεία, διάρκεια) καθώς και στοιχεία μουσικολογικής ανάλυσης (κλίμακα/τρόπος, έκταση, δομή μελωδίας, φρασεολογία, ρυθμική αγωγή, μετρική, στροφική δομή) ερευνώνται λαμβάνοντας υπόψη τα πρότυπα έρευνας και ανάλυσης της Duran αλλά και παλαιότερων μελετητών όπως ο Baud-Bovy.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ – Βιβλιογράφος-Ποιητής
[e-mail: dpdask@otenet.gr]

Τίτλος: Ο *Ερωτόκριτος* του Κωστή Παλαμά

Η εισήγηση σχολιάζει και κρίνει όλα τα κείμενα (μελέτες, δοκίμια, ποιήματα κ.λπ.) που έγραψε και δημοσίευσε ο Παλαμάς για τον *Ερωτόκριτο*, τον Κορνάρο και εν γένει για τα έργα της Κρητικής Αναγέννησης του 1600. Ίσως είναι ο πρώτος από τους ποιητές μας που ανέδειξε την βαρύνουσα σημασία του *Ερωτόκριτου*, και μάλιστα σε μιαν εποχή που το έργο κυκλοφορούσε σε μάλλον τυχάρπαστες εκδόσεις. Το κριτικό πνεύμα του Παλαμά αναγνώρισε πολύ έγκαιρα τον κεντρικό ρόλο του έργου στη νεότερη λογοτεχνία μας. Δεν αποκλείω την υπόθεση πως, ακόμη και ο Σεφέρης που ασχολήθηκε εκτενώς για το έργο του Κορνάρου, να έχει διαβάσει με προσοχή ό,τι έγραψε ο Παλαμάς.

ΝΑΤΑΛΙΑ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΑΚΗ – Ανεξάρτητη ερευνήτρια
[e-mail: ndel2660@gmail.com]

Τίτλος: Ο *Νέος Ερωτόκριτος* του Διονυσίου Φωτεινού και η πορεία του

Θα συνοψιστούν οι όροι, οι στόχοι και ο τρόπος δημιουργίας του *Νέου Ερωτόκριτου* τη δεύτερη δεκαετία του 19ου αιώνα και θα ιχνηλατηθεί η πλούσια διαδρομή του, από την πρώτη έκδοσή του το 1818 ώς την έμμεση επανασύνδεσή του με τον *Ερωτόκριτο*.

ΝΑΣΟΣ ΖΑΓΚΟΤΗΣ – Θεατρολόγος, σκηνοθέτης
[e-mail: nasoszagotis@gmail.com]

Τίτλος: Η εξέλιξη της σκηνογραφίας στη σκηνική απόδοση του *Ερωτόκριτου* και η δυναμική σχέση της με την κειμενική ανάγνωση και το ιστορικό πλαίσιο της εποχής

Από την πρώτη παράσταση *Ερωτόκριτου* της Ελευθέρας σκηνής το 1929 μέχρι την πιο πρόσφατη του ΚΘΒΕ σε σκηνοθεσία της Αργυρώς Χιώτη έχει εξελιχθεί σημαντικά η σκηνική απεικόνιση του έργου. Αρχικά χρησιμοποιούνταν σκηνικά που αναδείκνυαν μια κάποια παραμυθένια ατμόσφαιρα μέσω λεπτομερειών, όπως τοίχοι κάστρων, μεσαιωνικές πόλεις και ενδυμασίες, δίνοντας έτσι μια οπτική ζωή στο κείμενο που μάλλον δεν υποστηρίζεται από το ίδιο το ποίημα. Αυτή η επιλογή ωστόσο ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής στα πρώτα εκείνα χρόνια καθώς απηχούσε την σκηνογραφική τάση της εποχής, ειδικά στη σκηνική απόδοση των Σαιξπηρικών τραγωδιών, ενώ σίγουρα διέγειρε τη φαντασία του κοινού, κάτι που αποδεικνύεται και από την εμπορική επιτυχία των πρώτων αυτών παραστάσεων.

Σε νεότερες εκδοχές η σκηνογραφία πειραματίζεται με υλικά, κουστούμια, σκηνικά αντικείμενα και φωτισμούς που αναδεικνύουν τον άχρονο χαρακτήρα του έργου, εξερευνούν τους φιλοσοφικούς αναστοχασμούς του ποιητή ή και αντανακλούν σύγχρονους κοινωνικοπολιτικούς προβληματισμούς. Αυτή η δημιουργική σύνθεση προσκαλεί το κοινό, άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο επιτυχημένα, να

εμβαθύνει στο πρωτότυπο κείμενο που μπορεί να παραμένει πάντοτε επίκαιρο και επιδραστικό.

DAVID HOLTON – Ομότιμος Καθηγητής, Παν/μιο Κέιμπριτζ
[e-mail: dwh11@cam.ac.uk]

Τίτλος: Οι επαναλαμβανόμενες φράσεις στον *Ερωτόκριτο*

Στην εισαγωγή της μεγάλης έκδοσης του *Ερωτόκριτου* (1980) ο Στυλιανός Αλεξίου ασχολήθηκε σύντομα με το θέμα των «formulae», τις οποίες προσδιόρισε ως «στερεότυπες ομάδες λέξεων ή ημιστιχίων που επαναλαμβάνονται αναλλοίωτα» στο ποίημα· και έδωσε έξι παραδείγματα. Πράγματι υπάρχουν πολλές φράσεις που επαναλαμβάνονται μέσα στους 9.982 στίχους του ποιήματος, όπως μπορούμε τώρα εύκολα να διαπιστώσουμε με τη βοήθεια των τριών τόμων του συμφραστικού πίνακα του *Ερωτόκριτου* (Philippides - Holton 1996-2000). Ποιες και πόσες όμως από αυτές τις επαναλαμβανόμενες φράσεις είναι πραγματικά «φόρμουλες»; Τι ακριβώς εννοούμε, χρησιμοποιώντας τη λέξη αυτή;

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι η εξέταση των πολυάριθμων φράσεων, που συνήθως αποτελούν ημιστίχια, κάποτε όμως ολόκληρους στίχους, οι οποίες επαναλαμβάνονται είτε με την ίδια ακριβώς λεκτική διατύπωση είτε με μικρές παραλλαγές. Θα εξετάσω τη λειτουργία τέτοιων φράσεων μέσα στα συμφραζόμενά τους. Για παράδειγμα, υπάρχουν φράσεις που, με την επανάληψή τους, υπογραμμίζουν ένα από τα κύρια θέματα της ιστορίας, όπως είναι π.χ. η αγάπη, η ανδρεία, οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν οι αγωνιστές, το βασιλικό αξίωμα. Υπάρχουν φράσεις που απαντούν σε παρομοιώσεις και ζωντανεύουν την εικόνα που παριστάνεται, και φράσεις που σημαδεύουν το πέρασμα του χρόνου και επομένως υποστηρίζουν την αφηγηματική δομή του έργου. Άλλες φράσεις ενσωματώνουν ζευγάρια λέξεων με παρόμοια σημασία, ίσως για έμφαση, ενώ σε άλλες περιπτώσεις η επανάληψη δηλώνει μια αντίθεση ή σύγκριση. Τέλος (χωρίς να έχουμε εξαντλήσει όλες τις πιθανές χρήσεις της επανάληψης) βρίσκουμε αρκετές φράσεις που, καθώς φαίνεται, απλώς λειτουργούν ως παραγεμίσματα του στίχου ή προσφέρουν μια «εύκολη» ρίμα. Πρόκειται για αδυναμία ή ανικανότητα του ποιητή, όταν αναγκάζεται να προσφύγει σε τέτοιες στιχουργικές λύσεις; Ή μήπως τέτοιες οικείες φράσεις χρησιμεύουν να χαλαρώσουν την ένταση της δράσης σε κρίσιμες στιγμές; Ελπίζω ότι τέτοιες αναλύσεις θα μας βοηθούν να καταλάβουμε πώς λειτουργεί η επανάληψη ολόκληρων φράσεων στο έργο του Βιτσέντζου Κορνάρου, όχι δηλ. όπως οι φόρμουλες στην προφορική ποίηση, ως βοηθήματα της μνήμης και της αυθόρμητης σύνθεσης, αλλά ως σκόπιμο, καλλιτεχνικό και λεπτό μέρος του ύφους του κρητικού ποιητή.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ – Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας, ΕΚΠΑ
[e-mail: stkaklamanis@phil.uoa.gr]

Τίτλος: Η ποίηση και οι επικριτές του *Ερωτόκριτου*

Το τετράστιχο Α887-90, από το οποίο προκύπτει ο τίτλος και η θεματική του Συνεδρίου, εξαίρει την παραστατική δύναμη ενός λόγου που άσκησε ισχυρή επίδραση στη λογοτεχνική μας παράδοση. Η «γνώση» και ο «τρόπος» βρίσκονται στον πυρήνα της ποιητικής τέχνης του Κορνάρου και συμβάλλουν στη διερεύνηση της φύσης των πραγμάτων στον *Ερωτόκριτο*. Μια τέτοια στόχευση προϋποθέτει υψηλό δείκτη αυτοσυνειδησίας του δημιουργού και έναν κύκλο συνομιλητών που είναι σε θέση να ακολουθήσουν έστω και από απόσταση το ποιητικό του εγχείρημα. Στην ανακοίνωση αυτή διερευνάται η ταυτότητα των επικριτών του *Ερωτόκριτου* στο πλαίσιο της λογοτεχνικής θεωρίας και κριτικής του 16ου αιώνα.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΛΛΙΝΗΣ – ΕΔΙΠ, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, ΑΠΘ
[e-mail: gkall@hist.auth.gr

Τίτλος: Η τέχνη της αρχοντιάς. Περιγραφή και υποκειμενικότητα στην γκιόστρα του *Ερωτόκριτου*

Η κριτική έχει αναφερθεί κατ' επανάληψη στις περιγραφές των καβαλάρηδων στη ερωτοκρίτεια γκιόστρα, χωρίς όμως να προσφέρει κάποια ικανοποιητική εξήγηση για την ενδοκειμενική λειτουργία των εκτεταμένων διαδοχικών περιγραφών των κονταρομάχων κατά την προσέλευσή τους στον αγωνιστικό χώρο. Αποτελώντας τρόπο σύστασης της υποκειμενικότητας του ιππότη, παρόμοιες, αλλά συντομότερες, περιγραφές υπάρχουν βέβαια στα μεσαιωνικά δυτικοευρωπαϊκά ρομάντζα, ενώ είναι σαφώς πιο εκτεταμένες στην ελληνόγλωσση μεσαιωνική και υστερομεσαιωνική αφηγηματική ποίηση. Όμως η εμφάνιση της ιμπρέζας στη Γαλλία και την Ιταλία έδειξε ότι κάτι άλλαξε όσον αφορά την οπτικοποίηση του (αριστοκρατικού) εαυτού, κάτι εμφανές και στις περιγραφές των ερωτοκρίτειων καβαλάρηδων. Όλοι τους περιγράφονται με τον ίδιο λίγο πολύ τρόπο εκτός από τον Ρωτόκριτο. Μήπως γιατί η δική του περιγραφή αποκαλύπτει την ανάδυση μιας νέας υποκειμενικότητας;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗΣ – Επίκουρος Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας, Παν/μιο Κρήτης [e-mail: alexanderkatsigiannis@gmail.com]

Τίτλος: Δυνάμεις του Φωτός vs δυνάμεις του Σκότους: το μυθιστόρημα *The Path of the Great* (1945), μια ξεχασμένη διασκευή του *Ερωτόκριτου*

Στη Βοστώνη, το 1945, τυπώνεται ένα ογκώδες μυθιστόρημα κάποιου Stephen Gargilis, με τον τίτλο *The Path of the Great*. Όπως δηλώνεται στη σελίδα τίτλου, πρόκειται για μια διασκευή του «επικού ποιήματος» του *Ερωτόκριτου*. Η άγνωστη αυτή διασκευή μάς φέρνει μπροστά σε μία ακόμα λοξή διαδρομή, από τις πολλές που συγκροτούν την πολύκλαδη, πολύβουη και γεμάτη εκπλήξεις, εν τέλει, ιστορία της πρόσληψης του κρητικού αριστουργήματος. Με την παρούσα εργασία, σκοπεύω να παρουσιάσω την ιδιαίτερη αυτή διασκευή του Gargilis, η οποία εκπονείται με αφορμή

τα γεγονότα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, εντάσσοντάς την στα γραμματολογικά και πολιτισμικά της συμφραζόμενα· εκεί όπου ο παραδοσιακός «χώρος του εφήμερου» συναντά την αναδυόμενη pop και pulp κουλτούρα των Ηνωμένων Πολιτειών της δεκαετίας του ’40, σε συνδυασμό με τις αποκρυφιστικές μόδες των αρχών του 20ού αιώνα, με τις οποίες σχετίζεται άμεσα ο συγγραφέας. Τέλος, με αφορμή το μυθιστόρημα, θα ήθελα να συζητήσω τη θέση του *Ερωτόκριτου* μέσα στη δημοφιλή ή μαζική κουλτούρα του 20ού αι.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ – Ομότιμη Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας, Δ.Π.Θ. [e-mail: kontogiannivaso1953@gmail.com]

Τίτλος: Από τη Vienne στην Αρετούσα

Η ανακοίνωση στοχεύει να αναδείξει τις μορφές των ηρωίδων, της Vienne του Pierre de la Cépède και της Αρετούσας του Βιτσέντζου Κορνάρου. Οι όψεις της σύγκρισης, οι οποίες φυσιολογικά αναπτύσσονται στα πλαίσια έρευνας συγκριτικής γραμματολογίας, δεν θα αποτελέσουν ωστόσο το μοναδικό κίνητρο της στόχευσης. Ελπίζω ότι μπορώ να διασώσω στη μελέτη και στοιχεία τα οποία υπερβαίνουν τις συγκρίσεις.

Εξετάζοντας πώς ο αφηγητής Pierre de la Cépède και ο ποιητής/αφηγητής Βιτσέντζος Κορνάρος σχεδιάζουν και αποτυπώνουν τις ηρωίδες, μπαίνουμε σε ερωτήματα σχετικά με το φύλο και τις διεκδικήσεις του. Στα τέλη του Μεσαίωνα για τη γαλλική παιδεία, στην Κρητική άνθηση για την ελληνική παιδεία, οι λογοτέχνες επεξεργάζονται, ο καθένας από την πλευρά του, ένα γοητευτικό πορτραίτο της τέλειας γυναικείας μορφής. Αγωνιστικά πορτρέτα και τα δύο, αναμφίβολα. Ποια είναι λοιπόν αυτή η μορφή; Ποια χαρακτηριστικά της προβάλλονται κυρίως; Ποια απαλείφονται; Με ποιους τρόπους παραμερίζονται οι αποσιωπήσεις; Ποιος ο ρόλος της οικογένειας, του έρωτα, της παιδείας, του γάμου στη ζωή καθεμιάς από τις ηρωίδες; Πώς λειτουργεί ο χρόνος και η ηλικία; Πώς λειτουργεί η βούληση; Μέσα από ποιες διόδους επιδιώκεται η ευτυχία; Με ποια μέσα πραγματώνεται; Εντέλει πώς νοείται η τελείωση μιας γυναίκας; Συμπληρωματικά με τα προηγούμενα ελπίζω πως θα διαφανούν ορισμένες προοπτικές, ως προς τη σχέση των ηρωίδων με το άλλο φύλο, οδηγώντας σε συναφείς παρατηρήσεις.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΡΑΜΗΣ – Συνθέτης

[e-mail: maramisd@hotmail.com]

Τίτλος: Ο Δικός μου *Ερωτόκριτος* (Η αρχιτεκτονική της μουσικής και του λιμπρέτου του σύγχρονου μιούζικαλ *Ερωτόκριτος*).

Για να συνθέσω το σύγχρονο ελληνικό μιούζικαλ *Ερωτόκριτος*, το οποίο παρουσιάστηκε στην Εθνική Λυρική Σκηνή το 2017 κι έπειτα σε όλη την Ελλάδα, έπρεπε πρώτα από όλα να αναμετρηθώ με την πρόκληση της επιλογής των στίχων

από τους 10.000 που συνθέτουν τον *Ερωτόκριτο*. Με ποια δραματουργικά κριτήρια λειτούργησα; Πως έστησα σκηνές διαλόγου, ενώ μέσα στην ποιητική μυθιστορία δεν υπήρχαν κι απλά περιγράφονταν; Πως συνέδεσα στίχους από διαφορετικά μέρη του έργου σε μία σκηνή; Πως δομήθηκαν εναλλαγές σοβαρότητας με ελαφρότητας; Πως χτίστηκαν μουσικά οι βασικοί πέντε χαρακτήρες μου; Πως χτίστηκαν οι κλιμακώσεις; Πως οι στιγμές ηρεμίας; Πως συμπυκνωθήκαν σε σκηνές, διαφορετικές καταστάσεις και χρονικές περίοδοι; Πως αποκαλύπτονταν εσωτερικοί ρυθμοί μέσα από τον ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο του Κορνάρου; Τι με οδήγησε στις πεντατονικές κλίμακες και στοιχεία της τζαζ μουσικής σε αρμονία και πάντρεμα με στοιχεία της ελληνικής παραδοσιακής μουσικής;

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΜΑΡΚΟΜΙΧΕΛΑΚΗ – Αναπληρώτρια καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας, ΑΠΘ [e-mail: tmarkom@lit.auth.gr]

Τίτλος: Το πολύπτωτο στον *Ερωτόκριτο*: όταν η επανάληψη λέξεων γίνεται υφολογικό προτέρημα

Στην πρόσφατη έκδοση της «Στέγης Βιτσέντζος Κορνάρος» *Ο δικός μου Ερωτόκριτος*, ο Γιώργος Βέης, σχολιάζοντας τους στ. Α1235-44, σημειώνει: «Η τετραπλή επανάληψη στην προοπτική της ζωτικής "αλλαγής" δεν με ενοχλεί, παρά την τόσο συχνή επαναφορά του συγκεκριμένου όρου στο περιορισμένο διάστημα των ως άνω έξι στίχων. [...] Δεν πρόκειται δηλαδή για επίδειξη μιας άσκοπης, τελείως περιττής ρητορείας, αλλά για λειτουργική συμπαράσταση στη διαδικασία της ακώλυτης πρόσληψης του μηνύματος» (σ. 20). Αυτή η εμπειρική παρατήρηση, που κι άλλοι αναγνώστες του *Ερωτόκριτου* την έχουμε κάνει κατ' ιδίαν, μας οδηγεί σε ένα σημαντικό ρητορικό σχήμα, το οποίο φαίνεται ότι ο Κορνάρος γνωρίζει καλά και αξιοποιεί αποτελεσματικά. Άλλωστε είναι γνωστή και τεκμηριωμένη στη βιβλιογραφία η εξοικείωση του ποιητή με τη ρητορική. Πρόκειται για το πολύπτωτο, δηλαδή την επανάληψη ομόρριζων λέξεων σε διαφορετικές πτώσεις, πρόσωπα ή αριθμό, όπως συμβαίνει για παράδειγμα με τις λ. πεθυμιά, φωτιά, φτερά/φτερούγες, πετώ, ψηλά/ύψη στους στ. Α331-340. Για το πολύπτωτο στη μυθιστορία του Κορνάρου είχε μιλήσει σύντομα, αλλά με χρήσιμες παρατηρήσεις, η Λουκία Χανά στην ανέκδοτη μελέτη της *Les figures de Rhétorique dans "Erotokritos"* (Paris IV Sorbonne, 1992) και στο άρθρο της «Μικροδομικές επαναλήψεις στον *Ερωτόκριτο*» (*Μαντατοφόρος,* τχ. 39-40 [1995]). Αργότερα ο Βάλτερ Πούχνερ εξέτασε τις «λεκτικές και φραστικές επαναλήψεις» στον *Ερωτόκριτο*, κυρίως όμως στο σχήμα των τριών και του παραλληλισμού, και όχι στο πλαίσιο του πολύπτωτου. Στην ανακοίνωση αυτή θα γίνει πιο συστηματική εξέταση αυτού του σχήματος επαναλήψεων όπως εμφανίζεται στον *Ερωτόκριτο* (με τη βοήθεια και της θεωρητικής μελέτης του Θανάση Νάκα «Σχετικά με το λεγόμενο 'πολύπτωτον' (πολυμορφικό) σχήμα λόγου») και θα αποπειραθώ να δώσω ερμηνείες για τα σημεία στα οποία γίνεται χρήση του και την ενδεχόμενη σχέση του με κρίσιμες καμπές της υπόθεσης

του έργου και της εξέλιξης των συναισθημάτων των ηρώων, και κυρίως θα προσπαθήσω να δείξω γιατί οι επαναλήψεις αυτές «δεν μας ενοχλούν» όταν διαβάζουμε (ή ακούμε) το εκτενέστατο αυτό έμμετρο κείμενο.

ΧΑΡΗΣ ΜΕΣΣΗΣ – Αναπληρωτής Καθηγητής Βυζαντινής Φιλολογίας, ΕΚΠΑ
[e-mail: charmess@phil.uoa.gr]

Τίτλος: Το εξωοικογενειακό σύμπαν στον *Ερωτόκριτο*: η περίπτωση των φιλικών σχέσεων

Ο *Ερωτόκριτος* αποτελεί ένα πολυπρόσωπο μωσαϊκό ανθρώπων διαφορετικής κοινωνικής καταγωγής και εθνικής προέλευσης, με σημείο συνάντησής τους τη χρήση της ίδιας κοινωνιολέκτου που είναι και η γλώσσα του ποιητή. Τα πρόσωπα συνδιαλέγονται με βάση ένα κοινό γλωσσικό εργαλείο που αποτελεί φορέα ενός κοινού αξιακού κώδικα. Η αφήγηση οργανώνεται συχνά θεατρικά με βάση ομιλούντα ζεύγη προσώπων που συνδέονται μεταξύ τους με διαφορετικού τύπου δεσμούς φιλίας ή αντιπαλότητας (όπως και φιλίας που γίνεται αντιπαλότητα και αντιπαλότητας που μετεξελίσσεται σε φιλία) κι εκφράζουν διαφορετικές πτυχές και οπτικές του κοινού αυτού κώδικα. Στην ανακοίνωση αυτή θα επιχειρηθεί να διευκρινιστούν οι φιλικές σχέσεις που αναπτύσσονται και λειτουργούν όχι μόνο ως μέθοδος οργάνωσης της αφήγησης, ούτε ως τρόπος απλής αποτύπωσης της κοινωνίας την εποχή του ποιητή, αλλά ως ενδείξεις ενός φαντασιακού για το τί συνιστά κοινωνικές σχέσεις εκτός του πλαισίου της οικογένειας (ή ως υποκατάστατό της) σε έναν ευρύτερο διαχρονικό άξονα. Θα διερευνηθούν οι ισότιμες κοινωνικά και έντονες φιλίες των νέων καθώς και οι ιεραρχημένες φιλίες των ενηλίκων και θα συζητηθεί η απουσία τέτοιων σχέσεων στον κόσμο των γυναικών. Θα αναλυθεί επίσης η σχέση της Αρετούσας και Φροσύνης που αποτελεί υποκατάστατο της σχέσης μητέρας/κόρης σε ένα ποίημα όπου η απουσία των μητέρων αποτελεί ένα ερώτημα προς διερεύνηση. Τέλος, θα γίνει αναφορά στη χρήση του όρου φιλία/φιλιά ως συνώνυμο του όρου έρως και η μετάβαση της χρήσης του από τα ζεύγη του ίδιου φύλου στη χρήση που αφορά σχέσεις ατόμων διαφορετικού φύλου.

ΜΑΙΡΗ ΜΟΥΖΟΥΡΟΥ – Ειδικός Επιστήμονας, Τμήμα ΒΝΕΣ Παν/μιο Κύπρου
[e-mail: mary-mouzourou@hotmail.com]

Τίτλος: Ποιητικά αυτοσχόλια στον *Ερωτόκριτο*: σπουδή στην ποιητική τέχνη του Κορνάρου

Η εργασία διερευνά τη δυνατότητα «αυτοαναφορικής-μεταποιητικής» ανάγνωσης του *Ερωτόκριτου*. Ειδικότερα, επιχειρείται ο εντοπισμός και η αποκωδικοποίηση των αυτοαναφορικών/μεταποιητικών σχολίων του. Παράλληλα γίνεται προσπάθεια ανάδειξης του στόχου των σχολίων αυτών, τα οποία αποκαλύπτουν την ποιητική του μέθοδο. Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι ο Κορνάρος εγγράφει εντέχνως στη δομή

του *Ερωτόκριτου* τις διαστάσεις της ποιητικής του αυτοσύστασης, ότι δηλαδή πρόκειται για αναδίπλωση της ερωτικής ιστορίας και ανάδειξη συγχρόνως της ποιητικής τεχνοτροπίας. Η ερμηνευτική αυτή προσέγγιση είναι μέρος μιας ευρύτερης λογοτεχνικής παράδοσης που περιλαμβάνει τους σημαντικότερους συγγραφείς κάθε εποχής (Όμηρο, Βιργίλιο, Πετράρχη, Αριόστο κ.ά.).

Η ενασχόληση με τα έργα των ποιητών και των κριτικών της εποχής της Αναγέννησης, οδηγεί στο πόρισμα πως μοιράζονταν σιωπηρά, ως μια μορφή κοινού μυστικού, το ότι διάβαζαν υπό μεταποιητική σκοπιά τα έργα των προκατόχων τους. Ενδεικτικά θα γίνει αναφορά στον Marco Girolamo Vida και τον Πετράρχη. Θα παρουσιαστούν αποσπάσματα από τον *Ερωτόκριτο*, τα οποία συνοψίζουν και επιβεβαιώνουν τις αισθητικές και αφηγηματικές επιλογές του ποιητή, προκειμένου να αναδειχθούν τα βασικότερα χαρακτηριστικά της ποιητικής του τεχνοτροπίας. Μεταξύ αυτών, βεβαίως, επιβάλλεται η εξέταση των προοιμιακών στίχων, καθώς είθισται οι ποιητές προγραμματικά να εκθέτουν θεμελιώδεις μεταποιητικές σημάνσεις που αφορούν στις τελικές επιλεγμένες ποιητολογικές κατευθύνσεις τους. Ειδικότερα, θα αναλυθεί ο επίλογος του έργου, όπου μέσω επιλεγμένων εικόνων με καταβολές τόσο στη σύγχρονη όσο και στην προγενέστερη λογοτεχνική παράδοση, σε έργα όπως αυτά του Βιργιλίου, του Αριόστο και του Τάσσο, ο Κορνάρος, δηλώνει την επιτυχή ολοκλήρωση της ποιητικής του προσπάθειας. Η θεματική και υφολογική αντιστοιχία μεταξύ του επιλόγου και αποσπασμάτων του Α΄ Μέρους (συμπεριλαμβανομένου βεβαίως του προοιμίου) αποκαλύπτει και τη βαθιά εσωτερική συνοχή του έργου. Ο επίλογος, λοιπόν, δεν λειτουργεί απλώς ως τυπική λήξη αλλά επιβεβαιώνει, με έναν τρόπο αλληγορικό και μεταποιητικό, τον αυτοαναφορικό και συνειδητά ποιητολογικό χαρακτήρα του *Ερωτόκριτου*, εντάσσοντάς τον δυναμικά στην παράδοση της ευρωπαϊκής αφηγηματικής ποίησης.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΞΟΥΡΙΑΣ – Αναπληρωτής Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας, ΕΚΠΑ [e-mail: yxourias@phil.uoa.gr]

Τίτλος: Ο *Νέος Ερωτόκριτος* του Διονύσιου Φωτεινού: Η μέθοδος και οι συνέπειες ενός μετασχηματισμού.

Στον πρόλογο του *Νέου Ερωτοκρίτου* («Προς τους φιλογενείς αναγνώστας») το 1818 ο Διονύσιος Φωτεινός όριζε τα κίνητρα που τον ώθησαν να ξαναγράψει την «εποποιΐα» του *Ερωτόκριτου*. Έκρινε τη γλώσσα του κρητικού έργου «παλαιάν», αηδή και δυσνόητη. Αναλάμβανε λοιπόν να αποκαταστήσει το διάσημο και δημοφιλές έργο με μια θεαματική χειρονομία επαναγραφής, η οποία εκτός από τη γλωσσική προκαλούσε, από ό,τι προκύπτει από τα γραφόμενα του Φωτεινού, και μια σαφή ειδολογική μετατόπιση του έργου. Πρόκειται φυσικά για «λογοτεχνία δευτέρου βαθμού» (βλ. Gérard Genette, *Palimpsestes. La Littérature au second degré*, 1982 [= *Παλίμψηστα. Η λογοτεχνία δευτέρου βαθμού*, μετάφραση Βασίλης Πατσογιάννης, επιμέλεια Μαρία Στεφανοπούλου - Λίζυ Τσιριμώκου, εισαγωγή Λίζυ Τσιρι-

μώκου, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 2018), πρακτική περίπου τόσο παλιά όσο και η ίδια η λογοτεχνία, η οποία όμως στα χρόνια και στο περιβάλλον των Φαναριωτών του μακρού 18ου αιώνα εμφανίζει αξιοπρόσεκτη δυναμική, με ποικίλους τύπους «μετασχηματισμού» (από τη μεταμόρφωση του βολταιρικού «Μέμνωνα» από τον Βούλγαρη, τις αναδιηγήσεις του Δαπόντε μέχρι τις διασκευές του Ρήγα), παράγοντας «υπερ-κείμενα» μάλλον απαξιωμένα από άποψη αισθητικής σήμερα, εντούτοις χρήσιμα προκειμένου να μελετηθούν οι μηχανισμοί της λογοτεχνίας και να γίνει αντιληπτή η ευαισθησία του κόσμου που τα παρήγε και τα κατανάλωνε. Στην προοπτική αυτήν η προτεινόμενη ανακοίνωση φιλοδοξεί να περιγράψει τον τύπο (ή τους τύπους) «μετασχηματισμού» που θέτει σε λειτουργία ο Φωτεινός και τις συνέπειες που αυτοί οι «μετασχηματισμοί» επιφέρουν σε κειμενικό και ειδολογικό (αρχι-κειμενικό, κατά την ορολογία του Genette) επίπεδο. Μέσα από την κειμενοκεντρική ανάλυση θα επιχειρηθεί να αναδειχθούν επίσης ορισμένες γραμματολογικές και πολιτισμικές προεκτάσεις της παράφρασης του Φωτεινού.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ – Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας, Παν/μιο Κύπρου [e-mail: eirini.papadaki73@gmail.com]

Τίτλος: Σπουδές στη φύση του Έρωτα: από τον Casoni στον Κορνάρο

Καθώς η νεοπλατωνική παράδοση ερχόταν δυναμικά στο προσκήνιο κατά την ιταλική Αναγέννηση, σπουδαίοι στοχαστές, με προεξάρχοντα τον φλωρεντινό Marsilio Ficino, διερεύνησαν το ζήτημα της φύσης του Έρωτα, συνδυάζοντας στοιχεία των πλατωνικών διαλόγων με αριστοτελικές, χριστιανικές, εβραϊκές, αραβικές ή και ερμητικές φιλοσοφικές ιδέες. Οι περίφημες αυτές «πραγματείες περί έρωτος» διαφοροποιούνταν βέβαια σημαντικά μεταξύ τους κι εξελίχθηκαν μέσα στον χρόνο, λόγω της διαρκούς εμβάθυνσης στις θεματικές αυτές, των επιστημονικών γνώσεων, των αναπροσαρμογών στην κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα, καθώς και των νέων ευκαιριών που προσέφερε στην ιταλική λογιοσύνη η ανάπτυξη της τυπογραφίας και ο ρόλος των ακαδημιών. Μία από τις πραγματείες αυτές, το *Περί της μαγείας του έρωτος* (*Della magia d'amore*) του Guido Casoni, που κυκλοφόρησε στη Βενετία το 1591, εστιάζεται στην απόδειξη του γενεσιουργού ρόλου του έρωτα στη μεταφυσική, τη φυσική, την αστρολογία, τη μουσική, τη γεωμετρία και τα μαθηματικά. Ο όρος «μαγεία» του τίτλου ισοδυναμεί -όπως ρητώς αναφέρει ο Casoni- με τον όρο «επιστήμη». Ανάμεσα στο έργο αυτό και στον *Ερωτόκριτο* είναι διακριτές ορισμένες «εκλεκτικές συνάφειες» ως προς την πραγμάτευση της φύσης του Έρωτα και των συνεπειών του, που βασίζονται σε ανάλογους συσχετισμούς φιλοσοφικών εννοιών και λογοτεχνικών τόπων. Η ανακοίνωση εξετάζει το κοινό φιλοσοφικό υπόβαθρο των δύο έργων, επιχειρώντας να το συνδέσει με την τελευταία φάση εξέλιξης του είδους των «πραγματειών περί έρωτος», το οποίο απορροφά τους κραδασμούς που είχε αρχίσει να δέχεται η πνευματική ζωή στον ιταλικό χώρο την εποχή της Αντιμεταρρύθμισης.

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ – Φιλόλογος
[e-mail: milt.papadakis@gmail.com]

Ο *Ερωτόκριτος* και η πρόσληψή του μέσα από το λαϊκό δίστιχο. (μαντινιάδα)

Η απήχηση του *Ερωτόκριτου* στη νεοελληνική λογοτεχνία είναι μέγα θέμα και παραμένει ανοικτό. Αν πολύ μελάνι έχει χυθεί για την κριτική του έργου, δε συμβαίνει το ίδιο σχετικά με την απήχηση που έχει το έργο στη λογοτεχνία μας και ειδικότερα στη δημοτική ποίηση. Στην εισήγησή μου θα εστιάσω στη μινιατούρα της δημοτικής ποίησης, τη μαντινιάδα, προκειμένου να δούμε τους πολλούς και ποικίλους τρόπους, με τους οποίους ο λαϊκός ποιητής προσέλαβε τον *Ερωτόκριτο*, σχολιάζοντας σύντομα και ενδεικτικά, θετικά ή αρνητικά, αποθησαυρισμένα λαϊκά δίστιχα. Είναι ανάγκη, ωστόσο, να διακρίνουμε το αυθεντικό και ανόθευτο λαϊκό δίστιχο από το σύγχρονο μεταλλαγμένο και προσωπικό. Έτσι θα διαπιστώσουμε πως η λαϊκή μούσα αγκάλιασε και ασπάσθηκε την ερωτοκρίτεια γλώσσα, που είναι κατά τον Σεφέρη "η τελειότερα οργανωμένη γλώσσα" και "δουλεμένη με τέχνη και φροντίδα περισσή" κατά τον Στέφανο Κακλαμάνη. Παράλληλα θα δούμε πώς ο λαϊκός ποιητής θεοποίησε τους δύο ανυπέρβλητους ήρωες, τοποθετώντας τους σε ηλύσια πεδία. Κοινή διαπίστωση πως το αυθεντικό λαϊκό δίστιχο παρέμεινε φορέας ενός συστήματος αξιών, ιδανικών και προτύπων ανάλογων με εκείνα που αναβλύζουν μέσα από τον *Ερωτόκριτο*, σε αντίθεση με τους σύγχρονους δουλευτές του 15σύλλαβου, που αγωνιούν και πασκίζουν για την προσωπική τους ανάδειξη. Στο παράρτημα της εισήγησής μου θα περιληφθεί ικανός αριθμός λαϊκών δίστιχων.

ΜΑΡΙΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΑ ΠΑΣΣΟΥ – Φιλόλογος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Δρ. Φιλολογίας Παν/μίου Κρήτης [e-mail: passoumar@gmail.com]

Τίτλος: Σάρκα και πνεύμα στον *Ερωτόκριτο* και στα ιταλικά του πρότυπα

Ο Μιχάλης Πιερής σε άρθρο του το 2018 παρατηρεί ότι στον *Ερωτόκριτο*, παράλληλα με τα στοιχεία που κατατείνουν στην πνευματικότητά του και τα οποία έχουν μελετηθεί, βρίσκονται και άλλα που τείνουν στη σωματικότητα και στον αισθησιασμό, αλλά τα οποία δεν έχουν, αν και θα έπρεπε, προσεχτεί. Η παρατήρηση αυτή μας οδηγεί στη σκέψη ότι το ζήτημα της ηθικής συνείδησης του ποιητή και του κοινού του *Ερωτόκριτου* μάς διαφεύγει. Δεδομένων των επιδράσεων που το έργο δέχθηκε σε επίπεδο αισθητικής και ιδεολογίας από την Ιταλία, στην παρούσα εργασία αναζητούμε το ηθικό εκτόπισμα που έχει σε αυτό ο έρωτας κάτω από το ιστορικό-φιλολογικό φάσμα της ιταλικής λογοτεχνίας. Με αυτή τη στόχευση εστιάζουμε στα ιταλικά έργα *Orlando Furioso, Aminta, Gerusalemme Liberata* και *Pastor Fido*, έργα που θεματοποιούν τον έρωτα και εμπίπτουν βάσιμα στον νοητικό ορίζοντα του Κορνάρου, είτε γιατί στέκονται πηγές και δομικά πρότυπα γι' αυτόν είτε γιατί η επιδραστική τους δύναμη είναι αποδεδειγμένα πολύ ισχυρή και σε άλλους ξένους συγγραφείς. Τα έργα αυτά κομίζουν για τη μελέτη μας ένα πρόσφορο υλικό

πρακτικών που αφορούν στην κυκλοφορία τους, καθώς και πλούσιο κριτικό λόγο, σωσμένο σε εκδόσεις τους, σε αυτοτελή κείμενα των ίδιων ή άλλων συγγραφέων κ.ά.

Το πνευματικό περιβάλλον του ιταλικού 16ου αιώνα επηρεάζεται από τον 'εξελικτικό' αριστοτελισμό και το πρόγραμμα της Αντιμεταρρύθμισης το οποίο διέπει μια έντονη θρησκευτική ευαισθησία. Από ιστορικά τεκμήρια γνωρίζουμε ότι η εκκλησιαστική οδηγία καταδικάζει την ίδια εποχή με έμφαση τα άσεμνα θέματα και στοχοποιεί την παραγωγή συγγραφέων που καταγίνονται με τον έρωτα, ακόμη κι αν εκείνοι έχουν ήδη περάσει στη χορεία των κλασικών (Boccaccio, Petrarca, Ariosto). Παρόλο που η περιρρέουσα ατμόσφαιρα δεν είναι καθόλου φιλική για την ερωτική θεματολογία, διαπιστώνουμε ότι σημαντικοί ποιητές όπως ο Tasso και ο Guarini, οι οποίοι έχουν συνθέσει για αυλικά περιβάλλοντα τολμηρά ερωτικά ποιήματα (μαδριγάλια, εκλογές, ιντερμέδια), εμμένουν στην υπεράσπιση του έρωτα και επιπρόσθετα παρουσιάζουν στους πιο φιλόδοξους πνευματικούς τους καρπούς προκλητικές αφροδισιακές σκηνές. Δεν είναι ότι δεν φοβούνται τη λογοκρισία –κάθε άλλο–, είναι ότι ξέρουν πως τα περιεχόμενα αυτά έχουν πολύ καλή ανταπόκριση στο πλατύ κοινό. Καθόσον, λοιπόν, εμποτίζουν την ποίησή τους με σκανδαλιστικά περιεχόμενα, για να αντιμετωπίσουν τις αναπόφευκτες ηθικές επικρίσεις, αντισταθμίζουν αυτά με μια ισοβαρή πνευματικότητα, η οποία, όπως αποδεικνύεται, είναι άλλοτε επίπλαστη και άλλοτε εγγενής.

Σε συσχετισμό με την περιγραφόμενη τάση στα ιδιαιτέρως επιδραστικά ιταλικά πρότυπα επιβεβαιώνουμε την παρατήρηση του Πιερή για αισθησιακούς στίχους στον *Ερωτόκριτο*, διαπιστώνουμε, συνεκτιμώντας παλαιότερες μελέτες, την ύπαρξη και στο ελληνικό έργο του αντιθετικού δίπολου προκλητικότητα-σεμνοπρέπεια και συζητάμε την πραγμάτωση και την ερμηνεία του.

ΜΑΡΙΝΑ ΡΟΔΟΣΘΕΝΟΥΣ-ΜΠΑΛΑΦΑ – Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας, Παν/μιο Λευκωσίας

[e-mail: rodosthenous.m@unic.ac.cy]

Τίτλος: Η συνομιλία του Τρωίλου με τον Κορνάρο: Ενισχύοντας τη μελέτη των ερωτοκρίτειων διακειμένων

Η έρευνα της αναγεννησιακής μυθιστορίας του Κορνάρου έχει ήδη αναδείξει πολυάριθμες επιδράσεις τόσο σε σύγχρονά της όσο και σε πολύ μεταγενέστερα έργα, καθιστώντας το έργο εμβληματικό στην πορεία της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Η παρούσα ανακοίνωση θα εστιάσει στη σχέση του *Ερωτόκριτου* με την κρητική τραγωδία *Βασιλιάς ο Ροδολίνος* του Ιωάννη Ανδρέα Τρωίλου. Το 1935 ο C. G. Lowe επισήμανε κάποιες εξωτερικές αντιστοιχίες μεταξύ του *Ροδολίνου* και της κρητικής μυθιστορίας. Μισό αιώνα αργότερα, το 1987, η Μάρθα Αποσκίτη εντόπισε ορισμένες λεκτικές και φραστικές ομοιότητες μεταξύ των δύο έργων, στην εισαγωγή της έκδοσης του *Ροδολίνου*. Από τα παραπάνω, αλλά και από τη δική μου συστηματική σύγκριση των δύο έργων για τον εντοπισμό περισσότερων αντιστοιχιών μεταξύ τους,

καταλήγω ότι ο διάλογος ανάμεσα στον *Ερωτόκριτο* και τον *Ροδολίνο* δεν είναι αμελητέος, αλλά ότι χρήζει περαιτέρω μελέτης. Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι να εμβαθύνει στην έρευνα των κορναρικών διακειμένων του Τρωίλου, ρίχνοντας περισσότερο φως στον δημιουργικό και πολυεπίπεδο τρόπο που ο δραματουργός αντλεί από τον *Ερωτόκριτο*. Η εισήγηση θα εστιάσει στη συνεξέταση της πραγμάτευσης της εικόνας της θαλασσοταραχής, αλλά και του γνωστού εικαστικού και θεωρητικού θέματος των τριών ηλικιών, αναδεικνύοντας ζητήματα ποιητικής και πρόσληψης της κορναρικής μυθιστορίας.

FRANCESCO SCALORA – Επίκουρος καθηγητής Νέας Ελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας, Παν/μιο Πάδοβας [e-mail: francesco.scalora@unipd.it]

Τίτλος: Η πρόσληψη του *Ερωτόκριτου* στην Ιταλία (19ος-αρχές 20ού αιώνα)

Η προσοχή με την οποία η ιταλική κοινή γνώμη παρακολουθούσε όσα συνέβαιναν στον ελληνικό χώρο σε όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα δεν καθορίστηκε μόνο από το πολιτικό και το ιδεολογικό κλίμα που χαρακτήριζε τις πολιτικές και πολιτισμικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών στην αυγή της σύγχρονης εποχής. Πολύ σύντομα άνθισε και ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη νεοελληνική γλώσσα και λογοτεχνία, όπως τεκμηριώνουν οι πολυάριθμες δημοσιεύσεις φιλολογικής φύσεως που κυκλοφόρησαν στην Ιταλία την ίδια αυτή εποχή.

Η παρούσα ανακοίνωση, ανατρέχοντας τις κύριες εξελίξεις του ενδιαφέροντος αυτού, εξετάζει την πρόσληψη του *Ερωτόκριτου* στην Ιταλία τον 19ο αιώνα έως την επίσημη ένταξη των νεοελληνικών σπουδών στα πανεπιστήμια της χώρας.

ΠΟΛΙΝΑ ΤΑΜΠΑΚΑΚΗ – Ερευνητική εταίρος, King's College London [e-mail: p.tambakaki@gmail.com] &

ΠΑΝΟΣ ΒΛΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ – Καθηγητής, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Ιόνιο Παν/μιο [e-mail: pvlag@ionio.gr]

Τίτλος: Η μουσική πρόσληψη του *Ερωτόκριτου* στον 20ό και 21ο αιώνα

Στην ομιλία μας θα εξετάσουμε την πρόσληψη του *Ερωτόκριτου* στη μουσική του 20ού αιώνα και μέχρι τις μέρες μας. Η διερεύνηση θα συνδυάσει μια πολιτισμική και ιστορικο-ποιητική προσέγγιση μαζί με μουσικολογική ανάλυση, η οποία όμως θα είναι προσιτή σε ένα μη εξειδικευμένο μουσικολογικά κοινό.

Κάποια από τα επιμέρους ερωτήματα που θα εξεταστούν είναι: Πότε και πώς το παραδοσιακό μουσικό υλικό του *Ερωτόκριτου* έγινε «πανελλήνιο» άκουσμα; Ποιο ρόλο έπαιξαν τα μέσα καταγραφής και μετάδοσης του ήχου στην «πανελλήνια» διάδοση της μουσικής αυτής; Πώς συνομίλησαν με το υλικό αυτό παραδοσιακοί ή έντεχνοι μουσικοί σε «διασκευές» ή προσωπικές μουσικές δημιουργίες; Ποια η συνεισφορά της λεγόμενης «Γενιάς του '30» στην ανάδειξη του Κορνάρου ως ενός είδους μοντερνιστικού προδρόμου ως προς την προσωπική δημιουργία (συμπεριλαμ-

βανομένης και της μουσικής) και ταυτόχρονα ως γέφυρας με τη δημοτική παράδοση; Πώς οι μουσικές «συνομιλίες» με τον *Ερωτόκριτο* συνδέονται με ιδεολογικά ρεύματα και ιστορικά συμβάντα, καθώς και με παραστάσεις ή μουσικές μεταφορές άλλων έργων της κρητικής Αναγέννησης, όπως η *Ερωφίλη*; Ποια αισθητικά και ιδεολογικά ζητήματα θέτουν περιπτώσεις πρόσληψης στο πλαίσιο ενός δια βίου ταυτοτικού διαλόγου με τον *Ερωτόκριτο*, όπως αυτή του Κρητικού Νίκου Μαμαγκάκη [η «μπαλάντα» *Ερωτόκριτος* (1964)· η «λαϊκή καντάτα» *Νέος Ερωτόκριτος* (1975), βασισμένος στο ομώνυμο έργο το Παντελή Πρεβελάκη· *Ερωτόκριτος και Αρετούσα*, «λαϊκό μελόδραμα» (1986)] ή μουσικά «αθέατες» επιρροές (από την άποψη ότι δεν ανιχνεύονται σε συγκεκριμένα έργα ρητές αναφορές), όπως στον επίσης κρητικής καταγωγής Μάνο Χατζιδάκι, ο οποίος παράλληλα πρόβαλλε τον *Ερωτόκριτο* ως μία από τις πιο σημαντικές επιρροές του;

ΕΙΡΗΝΗ ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ – Υποψήφια διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας, ΕΚΠΑ [e-mail: efarantouri@phil.uoa.gr]

Τίτλος: Ο Εικαστικός διάλογος του Γιώργου Κόρδη με τον *Ερωτόκριτο* του Βιτσέντζου Κορνάρου

Ο *Ερωτόκριτος* υπήρξε πηγή έμπνευσης για πολλούς ζωγράφους. Η παρούσα ανακοίνωση εστιάζει στην εικαστική αισθητοποίηση του έργου από τον ζωγράφο Γιώργο Κόρδη το 2002, και περιλαμβάνει 41 πίνακες μικρής κλίμακας με την τεχνική της αυγοτέμπερας σε ξύλο. Συγκεκριμένα, ανιχνεύεται η μέθοδος προσέγγισης του κειμένου από τον καλλιτέχνη, η οποία είναι μεν εικονογραφική, αποτελεί δηλαδή απόπειρα να αποδοθούν εικαστικώς επιλεγμένα χωρία του Ερωτόκριτου, αλλά, παράλληλα, και ερμηνευτική με ποιητική διάσταση. Στο πλαίσιο αυτό διερευνάται το ύφος, οι χρωματικές επιλογές και η ρυθμική αγωγή που ακολουθεί ο Γ. Κόρδης ως συνεχιστής της κλασικής και βυζαντινής εικαστικής παράδοσης. Ενδεικτικά, μελετάται η αντιστικτική χρήση θερμών και ψυχρών χρωμάτων, ο ρυθμός (η οργάνωση των εικαστικών συνθέσεων βάσει χιαστί τεμνόμενων αξόνων), η σχετική προοπτική που διέπει τη σχέση του εικαστικού έργου με τον θεατή (δημιουργία νοητού ζωγραφικού χώρου μπροστά από την επιφάνεια του πίνακα στον οποίο εισέρχεται ο θεατής) και η απόδοση των εικονιζόμενων μορφών χωρίς εξωζωγραφικά τεχνάσματα (συναισθηματισμοί, ωραιοποιήσεις). Συνολικά, η παρούσα εισήγηση επιδιώκει να διερευνήσει τον εικαστικό διάλογο του Γ. Κόρδη με τον *Ερωτόκριτο*, ως ένα έργο σχεδιασμένο με τον ελληνικό εικαστικό τρόπο, προβάλλοντας τον παραμυθητικό χαρακτήρα και τη διαχρονική του εμβέλεια.

ΕΙΡΗΝΗ ΦΟΥΚΑΡΑΚΗ – Υποψήφια διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας, ΕΚΠΑ [e-mail: eirinifouc@outlook.com]

Τίτλος: Η αλληλογραφία Στέφανου Ξανθουδίδη και Κωνσταντίνου Θεοτόκη για τον *Ερωτόκριτο*

Στα τέλη της δεκαετίας του 1900, ο τυπογράφος Στυλιανός Αλεξίου πρότεινε στον Στέφανο Ξανθουδίδη να αναλάβει τη φιλολογική επιμέλεια της κριτικής έκδοσης του Ερωτόκριτου. Ο Ξανθουδίδης ξεκίνησε την αποκατάσταση του κειμένου, βασιζόμενος στην πρώτη βενετική έκδοση και το επτανησιακό χειρόγραφο του Λονδίνου και φροντίζοντας να τηρήσει τους απαραίτητους επιστημονικούς όρους. Η κριτική έκδοση τυπώθηκε το 1915, μετά από έξι χρόνια εντατικής εργασίας, κατά την οποία απευθύνθηκε για βοήθεια και συμβουλές σε επιστήμονες σχετικούς με επιμέρους θέματα του έργου, όπως ο Γεώργιος Χατζηδάκις, ο Κωνσταντίνος Θεοτόκης, ο Παναγής Λορεντζάτος, και άλλοι.

Στο πλαίσιο αυτό, θα παρουσιαστεί η αλληλογραφία του Στέφανου Ξανθουδίδη με τον Κωνσταντίνο Θεοτόκη των ετών 1913-1914. Σε αυτήν διακρίνεται η εξέλιξη της σχέσης των δύο προσώπων και η απόκτηση εμπιστοσύνης που έδειξαν ο ένας στον άλλο σταδιακά, με αποτέλεσμα να μοιράζονται όλο και περισσότερες πληροφορίες και ιδέες, να εκφράζουν ανησυχίες και να ανταλλάσσουν απόψεις για καίρια ζητήματα και θέματα του *Ερωτόκριτου*. Με αφορμή τα γλωσσικά ζητήματα που έθετε το κείμενο, συζητούν και θέματα όπως η γεωγραφική προέλευση του έργου, η εύρεση καταγωγής του χειρογράφου του Λονδίνου, η αναζήτηση των προτύπων του, ο ποιητής και η οικογένειά του, οι αναλογίες του *Ερωτόκριτου* με διάφορα ινδικά δράματα, καθώς και θέματα μετρικής.

Παρά το γεγονός ότι αυτά τα θέματα στην πορεία λύθηκαν από νεότερους ερευνητές, οι εν λόγω συζητήσεις δείχνουν πόσο και με ποιους τρόπους βοήθησαν τον Ξανθουδίδη στην πορεία των εργασιών του για την έκδοση του *Ερωτόκριτου*, καθώς οι απορίες, οι απόψεις και η ευρυμάθεια του Θεοτόκη έδωσαν «τροφή για σκέψη» και συνετέλεσαν στην επίλυση διαφόρων ζητημάτων που απασχολούσαν τότε τον Ξανθουδίδη.

DAN OCTAVIAN CEPRAGA – Professore ordinario di Lingua e Letteratura romena, Παν/μιο Πάδοβας [e-mail: danoctavian.cepraga@unipd.it]

Τίτλος: Le traduzioni romene dell'*Erotocrito* e il loro ruolo nella formazione della lingua letteraria romena moderna [= Οι ρουμανικές μεταφράσεις του *Ερωτόκριτου* και ο ρόλος τους στη διαμόρφωση της σύγχρονης ρουμανικής λογοτεχνικής γλώσσας]

Μεταξύ των τελευταίων δεκαετιών του 18ου αιώνα και του πρώτου μισού του επόμενου αιώνα ο *Ερωτόκριτος* γνώρισε σημαντική διάδοση και επιτυχία στον ρουμανικό πολιτισμό, όπως αποδεικνύεται από δύο μεταφράσεις, η μία από την περιοχή της Μολδαβίας και η άλλη από τη Muntenia, η οποία πραγματοποιήθηκε από έναν εξέχοντα ποιητή και διανοούμενο τον Alecu Văcărescu (όπως αποδεικνύει η Eugenia Dima το 1985 και στην πρόσφατη έκδοση του 2014). Σε αυτό πρέπει να

προστεθεί η κυκλοφορία του λαϊκού βιβλίου του *Filerot e Anthusa*, μιας ρουμανικής εκδοχής του ιπποτικού μυθιστορήματος *Paris et Vienne*, μιας από τις πηγές του κρητικού ποιήματος, καθώς και η μετάφραση στα ρουμανικά του *Νέου Ερωτόκριτου* του Διονυσίου Φωτεινού, που εκδόθηκε το 1837 από τον Anton Pann.

Οι μεταφράσεις του *Ερωτόκριτου* και άλλων κειμένων που συνδέονται με αυτές τοποθετούνται σε μια κρίσιμη περίοδο της ιστορίας του ρουμανικού πολιτισμού, η οποία χαρακτηρίζεται από βαθιές και σύνθετες αλλαγές, οι οποίες ουσιαστικά καθόρισαν τη γέννηση της σύγχρονης ρουμανικής γλώσσας και λογοτεχνίας. Σε διάστημα μόλις πενήντα και πλέον ετών, ο ρουμανικός χώρος βγαίνει από έναν παρατεταμένο Μεσαίωνα με σλαβοβυζαντινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά και ανακαλύπτει τη νεωτερικότητα και τη Δύση. Ένα σημαντικό μέρος αυτής της δυναμικής του εκσυγχρονισμού έλαβε χώρα, στην πρώτη της φάση, κάτω από την επιρροή του νεοελληνικού Διαφωτισμού της ύστερης φαναριωτικής περιόδου. Μέσα σε αυτό το ιστορικο-πολιτισμικό πλαίσιο, η παρέμβασή μας σκοπεύει να επανεκτιμήσει, μέσω μιας κυρίως γλωσσικής και υφολογικής διερεύνησης, τον ρόλο που διαδραμάτισαν οι μεταφράσεις και οι εκδοχές του *Ερωτόκριτου* στη διαδικασία διαμόρφωσης της σύγχρονης ρουμανικής ποιητικής γλώσσας, για την οποία οι νεοέλληνες μεσάζοντες της φαναριώτικης εποχής συχνά αντιπροσώπευαν ένα πραγματικό πεδίο εκπαίδευσης στο οποίο, για πρώτη φορά μεταξύ των Ρουμάνων λογοτεχνών, διαμορφώθηκε η προτίμηση για τη σύγχρονη ποίηση, θεμελιώνοντας μια λυρική παράδοση, η οποία από τις πρώτες προσπάθειες ενός Costache Conachi, του Alecu ή του Iancu Văcărescu θα φτάσει, μέσω του Anton Pann, στο εξαιρετικό δημιουργικό εργαστήριο του Mihai Eminescu.

Η Στέγη ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ είναι μια Αστική μη Κερδοσκοπική εταιρεία.
Ιδρύθηκε στη Σητεία τον Σεπτέμβριο του 2020.

Σκοπός και όραμα της Στέγης είναι:

-Να δημιουργηθεί στη Σητεία ένα ανοιχτό και σύγχρονο εκθεσιακό, εκπαιδευτικό και μελετητικό κέντρο, για την ανάδειξη του Βιτσέντζου Κορνάρου.

-Να αποκτήσει η Σητεία, γενέτειρα του ποιητή, αντίστοιχο πολιτισμικό βάρος των γενέθλιων τόπων των μεγάλων μορφών της Αναγέννησης, όπως ο Σαίξπηρ, ο Θερβάντες και ο Θεοτοκόπουλος.

-Να καλλιεργηθεί η παιδεία και ο πολιτισμός στη Σητεία και να δοθεί η δυνατότητα και τα μέσα, σε άτομα και ομάδες, για διάλογο και προβληματισμό, επιμόρφωση και έκφραση, δημιουργία και ανάταση.

ΣΤΕΓΗ
ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΣ
ΚΟΡΝΑΡΟΣ

Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρεία
Β. Κορνάρου 97
Σητεία 72300
τηλ. 2843022042

info@vitsentzoskornaros.org
www.vitsentzoskornaros.org